

GÜRCİSTAN-AZERBAYCAN: İYİ KOMŞULUĞUN KÖTÜ MUARIZLARI - 11.06.2020

Hilal GÜL

Blog No: 15
11.06.2020

Hilal GÜL*

Son günlerde Gürcistanda Azerbaycanlı komünist lider Neriman Nerimanovun heykelinin yıkılmasının gündeme gelmesi, karşılıklı ilişkilerde yaşanan küçük ama rahatsız edici sorunları tekrar akıllara getirdi. Güney Kafkasyanın iki önemli ülkesi, iyi komşuluk ve yakın iş birliği ilişkilerini sürdüren Azerbaycan ve Gürcistan arasında yaşanan bu ve benzeri olaylar karşılıklı güvene zarar vermekten başka bir işe yaramıyor.

Azerbaycan ve Gürcistan'ın Tarihi İlişkileri

Güney Kafkasyada yer alan Azerbaycan ve Gürcistan, özellikle Rusya'nın bölge üzerindeki politikaları sebebiyle benzer süreçlerden geçmişlerdir. Gürcistan ve Azerbaycan, 1918'de bağımsız devletlerine kavuşmuş ancak kısa süre sonra Bolşeviklerin bölgede hâkim hale gelmesiyle bağımsızlıklarını kaybetmişlerdir. Sovyetler Birliği, diğer Sovyet cumhuriyetlerinin yanında Gürcistan ve Azerbaycanda da din, dil ve kültür kavramlarının içlerini boşaltmayı ve milli hassasiyetleri yok etmeyi hedefleyen bir siyaset yürütmüştür. Ancak SSCB'nin dağılmasıyla birlikte bu cumhuriyetler yeniden bağımsızlıklarına kavuşmuş ve unutturulmaya çalışılan milli kimliklerini yeniden inşa etmek için çabalamaya başlamışlardır.

Sovyet sonrası dönemde Güney Kafkasyaya baktığımızda Ermenistan'ın bölgesel iş birliğinin geliştirilmesi yerine bölgede çatışmaların devam ettirilmesine neden olan

politikalar benimsediğini, Azerbaycan ve Gürcistanın ise bunun aksine karşılıklı çıkarlar temelinde bölgesel barış ve istikrarın korunmasına katkı yapan ve Türkiyeyi de içine alan iş birliğine yönelik politikaları hayata geçirmeye çalıştıklarını görmekteyiz. Pratikte bu yaklaşımın en başarılı uygulamalarından biri Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı projesidir. Günümüzde Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan arasındaki ekonomik ilişkilerin önemli ölçüde geliştiği gözlemlenmektedir. Türkiye Enerji Piyasası (TEP) 2020 Mart ayı raporuna göre 924,28 milyon sm3 ile Azerbaycan'ın Türkiye'ye gaz sevkiyatında ilk defa birinciliğe oturmuş olması bu kapsamda önemli bir olaydır.[1] Benzer şekilde Azerbaycanın devlet şirketi SOCARın, Gürcistan ve Türkiyede yürüttüğü faaliyetlerin önemli bir düzeye ulaşmış olması da ekonomik ilişkilerdeki ilerlemeyi açıkça göstermektedir. Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye arasındaki ekonomik, sosyal ve siyasi iş birliği çabalarına dair örnekler kuşkusuz çoğaltılabilir. Ancak, bu yazının sınırları içinde, Gürcistan'daki Türk varlığı ve Azerbaycan (ve Türkiyedeki) Gürcü varlığı da düşünüldüğünde, müttefikliğin ve bölgesel iş birliğini hedef alan politikaların bu ülkelerdeki iç huzurun sağlanması adına da önemli olduğunu söylemek yeterli olacaktır.

Gürcüler ve Azerbaycan Türkleri sadece ekonomik anlamda değil aynı zamanda kültürel düzlemde de birbirleriyle sürekli iletişim halinde olan iki toplumdur. Bu bağlamda yönetimlerin, etnik milliyetçilikten ziyade birleştirici, vatandaşlık temelli ulus devlet politikalarını benimsemeleri, her iki ülkede iç huzurun sağlanmasına katkı yapacak ve ülkelerin birbiriyle olan iletişimini kuvvetlendirecektir.

Bilindiği üzere, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ ve çevresindeki bölgelerinde süregiden Ermenistan işgali nedeniyle Azerbaycan ve Ermenistan arasında halen de jure bir savaş durumunun söz konusu olması, bu iki devletin ilişkilerinin sıfır seviyesine inmesinin nedenidir. Gürcistan'da ise Güney Osetya ve Abhazya gibi sorunlu bölgeler söz konusudur. Ayrıca Gürcistanın Rusya ile sık sık bu bölgeler nedeniyle gerginlikler yaşadığı da bilinmektedir. Bu bağlamda, Azerbaycan ve Gürcistan arasında günümüzde herhangi bir toprak anlaşmazlığı bulunmamasına dikkat çekmek gerekmektedir. Bunlara rağmen, iki stratejik ortak arasında, zaman zaman etnik temelli siyaset güden kimi politikacılar, din görevlileri ve birtakım kesimler tarafından bazı problemlerin kaşındığı görülmektedir.

Gürcistan'daki Etnik Topluluklar ve Durumları

Gürcistan yönetimi tarafından ülkede yaşayan Müslüman Acaralılara, Borçalı Türklerine, Ahıska Türklerine ve Kistlere karşı belli seviyelerde ötekileştirişi bir tutum sergilendiği gözlemlenebilir.[2] Bu tutumun, Gürcistandaki ulus inşası sürecini ve bir arada yaşama kültürünü olumsuz etkilediği bir gerçektir.

Özellikle Gürcistan ilk Cumhurbaşkanı Zviad Gamsahurdiya dönemine bakıldığında Müslüman-Türk gruplara karşı ayrıştırıcı politikaların son derece belirgin ve açık bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Gamsahurdiya döneminde Müslüman Acaralılara, Borçalı Türklerine, Ahıska Türklerine ve Kistlere karşı izlenen ayrıştırıcı siyaset, ülkenin ikinci Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze tarafından düzeltilmeye çalışılmıştır. Ancak Gül Devrimi nedeniyle Şevardnadzenin iktidarının kısa sürmesi ve bazı yapısal ve kalıcı

sorunlardan dolayı yeterince başarılı olunamamıştır.

Günümüzde dini ve etnik kimlikleri fazlaca öne çıkarmak ve Gürcistan'ı sadece Hristiyan ve Gürcü kimliği ile tanımlamak hem iç huzuru bozacak hem de bölgedeki iş birliği çabalarını, dolayısıyla ekonomik gelişmeyi sekteye uğratacak bir neden olabilecektir. Ulus ve devlet inşa süreci doğrultusunda kapsayıcı bir milli kimlik üzerinden politika üretmek gerek Gürcistan gerekse diğer bölge devletleri açısından en akıllıca tercih olacaktır.

Gürcistan'ın Marneuli Piskoposunun Ayrıştırıcı Söylemleri

Geçtiğimiz günlerde Gürcistanda, Azerbaycan tarihindeki değerli isimlerden olan Neriman Nerimanovun, Gürcistanın Marneuli ilçesinde bulunan heykeli konusunda birtakım tartışmalar ortaya çıkmıştır. Daha önce de gündeme gelen bu konuyla ilgili gelişmelerin fitilini Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Marneulide piskopos olan Giorgi Camdeliani ateşledi. Psikopos Camdeliani 24 Mayıs'ta verdiği bir vaazda Neriman Nerimanov'un Marneulide bulunan heykelinin yıkılarak çöplüğe atılması gerektiğini söyleyerek, Azerbaycan Türkleri ve Gürcüleri kutuplaştıracak açıklamalarda bulundu. Zaten öteden beri bu heykelin yıkılacağına ilişkin söylentiler kulaktan kulağa yayılmaktaydı. Bu söylentiler karşısında Borçalı Türkleri itiraz sesini yükseltmiş, Neriman Nerimanovun sıradan bir Bolşevik olmadığını, onun Azerbaycan Türklerinin aydınlanma sürecinde büyük hizmetleri olan bir düşünce adamı, maarifçi, dramaturg ve yazar olduğunu, dolayısıyla kendileri açısından önemli bir değer oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bölgede, bu heykeli yıkma talebi ve piskoposun açıklamalarının aslında Nerimanova karşı değil, Borçalı Türklerine, dahası Marneuli halkının oy çokluğuyla seçilmiş ilçe başkanı, Azerbaycan Türkü Zaur Dargallıya karşı olduğuna dair yaygın bir kanı söz konusudur.[3] Özetle, Nerimanovun heykeli üzerinden geliştirilen söylemler, Azerbaycan Türkleri tarafından kendilerine karşı geliştirilen bir ötekileştirme ve etnik ayrımcılığın bir görüntüsü olarak algılanmıştır. Azerbaycanda tüm resmi kanallar Hristiyan Gürcülerin bayramlarını özenle kutlarken, piskoposun Ramazan Bayramında herhangi bir kutlama mesajı yayınlamaktan kaçınmış olması da göze batmıştır. Bu bağlamda, 2019 Nisan ayında Azerbaycan-Gürcistan sınırının Azerbaycan tarafında kalan Karaca Manastırıyla, diğer ismiyle Davit Gareca Manastırı, ilgili yaşanan bazı gerginlikler de yeniden akla gelmiştir.

Sovyetler Birliğinin dağılmasında günümüze kadar uzanan süreçte; kültürel ve dini semboller üzerinden, Azerbaycan ve Gürcistan arasındaki ortaklığın normal seyrini olumsuz etkileyen yapay sorunlar üretilmektedir. Yukarıda da bahsettiğimiz Neriman Nerimanov'un heykeli etrafında meydana gelen tartışmalar, geçmişte şahit olduğumuz birçok olaydan bir tanesidir. İşi siyasete dökmek isteyen bir piskoposun talihsiz açıklamaları, kamuoyunda olumsuz tepkilere neden olmuş ve bu piskopos etnik ayrımcılık iddiasıyla Gürcistan istihbaratı tarafından soruşturulmuştur. İlginç olan şudur ki; Piskopos Giorgi Camdeliani sonradan yaptığı açıklamada da ilçe başkanı Zaur Dargallıyı, ayrıca Umum-Gürcistan Ali Dini İdaresi (UGADİ) Başkanını ve İnsan Hakları Eğitim ve Gözlem Merkezini (Human Rights Education and Monitoring Center (EMC) suçlamaya devam ederek, bu gelişmelerin kendisine karşı bir tertip olduğunu öne sürmüştür.[4]

Güney Kafkasyanın iki önemli ülkesi, iyi komşuluk ve yakın iş birliği ilişkilerini sürdüren Azerbaycan ve Gürcistan arasında bu ve benzeri olaylar karşılıklı güvene zarar vermekten başka bir işe yaramamaktadır. Bu sebeple bölgede ekonomik ve sosyal kalkınmayı gerçekleştirmek ve sürdürebilmek adına devletlerin ulus inşa sürecinde içeriye yönelik etnik temelli politikalara harcayacakları mesaiyi Azerbaycan ve Gürcistan, Azerbaycan Türkleri ve Gürcüler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine harcamaları daha faydalı bir çaba olacaktır. Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı, son yıllarda Çinin Yeni İpek Yolu projesi bağlamında önem kazanan Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu ve diğer benzeri projeler, Gürcistan, Azerbaycan ve Türkiyenin üçlü iş birliği olanaklarını daha üst düzeylere taşıyabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, Güney Kafkasyada devletlerin başarılı devlet statüsünde kalmaları ve çatışmadan, istikrarsızlaştırıcı politikalardan uzaklaşmaları için ortak çıkarlar anlayışıyla politika geliştirmeleri hem bölgenin hem de devletlerin iç huzuru ve kalkınması için önem arz etmektedir.

* *Karabük Üniversitesi, Bölge Çalışmaları (ABD)*

---

[1] 2020 Yılı Mart Ayı Sektör Raporları yayınlanmıştır, https://www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/4-8135/2020-yili-mart-ayi-sektor-raporlari-yayinlanmisti [Erişim tarihi: 06.06.2020]

[2] Bu konularda bkz.: Ayşegül Aydıngün, Ali Asker ve Aslan Yavuz Şir, *Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar; Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset* (Ankara: Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), 2016).

[3] Hâkim partiyanın millət vəkili Mahir Dərziyev, Marneuli yepiskopu Giorgi Camdelianini ehtiyyatlı olmağa çağırdı, *24news.ge*, 24.05.2020, https://24news.ge/read/id/30077 [Erişim tarihi: 06.06.2020]

[4] Marneuli yepiskopu Giorgi Camdeliani son günlər baş verənlərə münasibət bildirdi, 24News.ge, 27.05.2020 https://24news.ge/read/id/30144 [Erişim tarihi: 06.06.2020]

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: GÜL, Hilal. 2026. "GÜRCİSTAN-AZERBAYCAN: İYİ KOMŞULUĞUN KÖTÜ

MUARIZLARI - 11.06.2020." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2020 / 15. Haziran 11. Erişim Kasım 08, 2026. https://www.avimbulten.org/Blog/GURCISTAN-AZERBAYCAN-IYI-KOMSULUGUN-KOTU-MUARIZLARI-11-06-2020

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır